

Mirosław Hoffmann

Warkałki - Surajny, gm. Miłakowo,
woj. olsztyńskie, St. I, AZP 19-56/24

Informator Archeologiczny : badania 24, 42-43

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nia AZP w 1982 r. (AZP 56-27/30 jako Sowinki, stan. 1) po weryfikacji w 1986 r. włączone do zespołu stanowisk określonego jako Sowinki 23, obejmującego kilka znanych wcześniej stanowisk i liczącego ponad 15 punktów osadniczych. Znaczna część terenu stanowiska narażona jest w najbliższych latach na całkowite zniszczenie w wyniku budowy Stacji Uzdatniania wody „Sowinki” na nowym ujęciu wody dla m. Poznania.

Stanowisko (traktowane całościowo) położone jest na rozległym cyplu powstałym przez rozcięcie krawędzi terasy nadzalewowej doliny Warty poprzez dwie mniejsze doliny boczne (od północy i południa). Stanowisko 23C rozmieszczone jest w środkowo-wschodniej części tego cypla na stosunkowo łagodniejszym na tym odcinku stoku terenu na wschód — do terasy dennej Warty.

Całość terenu znajduje się pod uprawą rolniczą Kombinatu PGR Manieczki.

W obrębie zagrożenia prowadzono dotąd (w sezonach 1989 i 1990) ratownicze badania wykopaliskowe na stanowiskach 23A i 23B. Stanowisko 23C wyróżniono i rozpoczęto badać w sezonie 1990. Na podstawie wykonanej uprzednio planigrafii powierzchniowego materiału zabytkowego stwierdzono, że stanowisko tylko częściowo mieści się w granicach obszaru zagrożonego zniszczeniem wskutek realizacji zaplecza technicznego budowy. W tej też jego części ulokowano wykop. Odkrywkę pod wykop przygotowano mechanicznie, tzn. przy użyciu spychacza gąsienicowego zdjęto nadkład próchnicy ornej (o miąższości 30-50 cm) na obszarze silnie wydłużonego prostokąta o wymiarach 150 x 30 m. Zbadano niemal całość założonego wykopu (niewielkie partie pominięto ze względów technicznych — np. wewnętrznych hadiowań), tj. ogółem powierzchnię 4,270 m². Wyróżniono 8 obiektów nieruchomych: palenisko, jamy oraz obiekty o bliżej nieokreślonej funkcji. Zebrano również ruchomy materiał zabytkowy, w tym: 1,525 fr. ceramiki, ponad 150 grud polepy, nieliczne inne zabytki (3 artefakty krzemienne, 3 przesiłki glin, 1 kamień z wygładzoną powierzchnią, 1 fr. szkła, 1 fr. blaszki brąz.) oraz 8 prób węgla drzewnych.

Wstępny przegląd źródeł pozwala stwierdzić, że na osadzie zdecydowanie dominuje materiał ze schyłkowych faz rozwojowych kultury lużyckiej, bądź już kultury pomorskiej — z okresu halsztackiego oraz z wczesnego i środkowego podokresu lateńskiego. Ponadto nieliczne fragmenty ceramiki (i inne znaleziska) odnieść można do śladów osadnictwa ludności kultury pucharów lejkowatych (?), przeworskiej, wczesnego średniowiecza i średniowiecza.

W sumie badania objęły jedynie peryferie właściwego stanowiska (lokalizacja wykopu wymuszona przez zasięg inwestycji), stąd też w trakcie jakichkolwiek prac ziemnych na stanowisku nieodzowny będzie stały nadzór archeologiczny.

Dokumentacja z badań oraz materiały zabytkowe — do czasu pełnego opracowania — znajdują się w Pracowni Naukowo-Badawczej PKZ w Poznaniu Sp. z o.o.

Nie przewiduje się kontynuowania systematycznych badań wykopaliskowych.

Strumiennie, gm. Krosno Odrzańskie woj. zielonogórskie St. 44 patrz okres rzymski

Suraż, woj. białostockie St. 3 patrz epoka brązu

Tur Dolny — Busita, gm. Michałów woj. kieleckie St. 3 patrz epoka brązu

Warkałki — Surajny, gm. Miłakowo woj. olsztyńskie St. 1 AZP 19-56/24

Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie

Badania prowadził mgr Mirosław Hoffmann. Finansowały BBiDZ oraz MWiM w Olsztynie. Pierwszy sezon badań. Kurhan z wtórnymi pochówkami kultury kurhanów zachodniobałtyjskich i grobami kultury wielbarskiej.

Cmentarzysko odkryte zostało już w 1855 r. podczas pierwszej ogólnopruskiej akcji inwentaryzacji zabytków. W 1897 r. A. Bezzenberger zbadł jeden uszkodzony kurhan, który zawierał co najmniej 89 popielnic i 5 przystawek.

Studia nad ceramiką z tego obiektu i jego konstrukcją, które przeprowadził czterdziści lat później C. Engel, pozwoliły określić kurhan jako obiekt tzw. typu workiejmskiego oraz datować go na II i III fazę (ok. 1000 — 150 lat p.n.e.).

Następne trzy kurhany — w tym jeden z głębokim wkopem — odkryto w 1984 r. podczas badań AZP (obszar 19-56). Cmentarzysko znajduje się w lesie wchodzącym obecnie w obręb gruntów miejscowości Warkałki. Ze względu na znaczenie stanowiska oraz występowanie pod nazwą Surajny, oznaczono je jako Warkałki — Surajny.

Badany kurhan (nr III) rysował się w terenie jako rozległy, wyraźnie widoczny kopiec o bardzo stromych — w północnej i zachodniej partii — stokach. Posiadał lekko owalny, wydłużony po osi NW-SE kształt. Jego średnice wynosiły 18 (po linii N-S) i 21 m (po osi W-E), a maksymalna wysokość 2,8 m.

Prace ze względu na wielkość kopca oraz utrudnione warunki eksploracji (na nasypie znajdowało się 31 drzew oraz 10 karp po drzewach wyciętych wcześniej) ograniczone zostały do przebadania ćwiartek A(płn-zach.) i D (płd-wsch.). Ogółem zbadano 152,5 m² powierzchni.

Nasyp kurhanu przykrywała warstwa próchnicy o miąższości 20-30 cm. W warstwie brunatnej gliny przemieszanej z próchnicą znajdował się jednowarstwowy płaszcz kamienny, który posiadał duże ubytki. Na północno-zachodnim stoku znajdował się jednorodny płaszcz z małych kamieni (o formie przypominającej w planie ptaka z rozłożonymi skrzydłami), który zabezpieczał bardzo strome w tej partii zbocza nasypu przed osypywaniem się. W górnej części nasypu, w ćw. D wystąpił wydłużony po linii NEE-SWW bruk wtórny (nr 1) ułożony z niedużych kamieni. Analiza odkrytej na nim ceramiki (nie udało się wydzielić pochówków na skutek bardzo poważnego zniszczenia i przemieszania materiałów) pozwala datować konstrukcję na przełom okresu halszackiego i lateńskiego.

We wschodniej części ćw. D odkryto bezpośrednio pod humusem dwa nieregularne bruki (nr 2 i 3) kultury wielbarskiej.

W centralnej partii kurhanu znajdował się wkop, w którego dolnej części wystąpiły ułamki szkła, w tym fragment szyby z zatopioną krawędzią, a także nieprzeżalone kości.

Analiza profili osi podstawowych kurhanu oraz profilu pomocniczego uzyskanego na stoku obiektu, w ćw. A, nie pozostawia wątpliwości, że do jego budowy wykorzystano naturalne wyniesienie utworzone ze żwirów i — w południowej części — z glin. Dolne partie pierworodne wyniesienia podkopano zwiększając ich stromiznę, a uzyskaną glinę i żwir wykorzystano do podwyższenia pagórka, który następnie uformowano i obłożono kamieniami.

Dotychczasowe wyniki badań nie pozwalają bliżej datować kurhanu. Można jedynie stwierdzić, że wzniesiony on został nie później niż w okresie halszackim.

Materiały i dokumentacja znajdują się w Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie.

Badania będą kontynuowane.

Wlečina, gm. Jasień
woj. zielonogórskie
St. 1 AZP 65-10/1

Muzeum Archeologiczne Środkowego
Nadodrza w Zielonej Górze

Badania prowadził dr Adam Kołodziejcki. Finansował WKZA w Zielonej Górze Dwudziesty piąty sezon badań. Osada obronna kultury łużyckiej — okres halszacki.

Kontynuacja prac wykopaliskowych na majdanie osady obronnej. Prace miały na celu dokończenia rozpoczętych w ubiegłych sezonach badań arów nr 209-216, które miały uzupełnić informacje o zabudowie wewnętrznej osady i rozmieszczeniu na majdanie obiektów produkcyjnych, szczególnie związanych z metalurgią. Ary 209, 210 i ar 216 w sezonie 1989 zdjęta miały warstwę humusu i zadaniem sezonu 1990 było wyeksplorowanie warstw kulturowych do calca. Na arach 211-215 pozostały do eksploracji świadki między arami i działkami. Wykop po zdjęciu świadków i wyeksplorowaniu warstw, zasypano. W wyniku badań uzyskano dużą ilość ceramiki z okresu halszackiego z warstw kulturowych oraz całe naczynia z jam. Pozyskano też 120 przedmiotów lub fragmentów przedmiotów z brązu, szkła i kości. Uzyskano też dobre informacje o zabudowie przywałowej osady.

Wilkowice, woj. sieradzkie
St. nr 1 AZP 62-47(?)

Uniwersytet Łódzki Katedra
Archeologii

Badaniami kierował mgr Jacek Błaszczuk. Finansował WKZ w Sieradzu. Dzielwiąty sezon badań. Cmentarzysko kultury łużyckiej z okresu halszackiego, osada kultury pomorskiej z wczesnego okresu lateńskiego, osada kultury przeworskiej z późnego okresu lateńskiego i rzymskiego, osada wczesnośredniowieczna.

Badania prowadzone są od 1979 r. W br. w północnej części stanowiska, gdzie występują obiekty osadnicze kultury łużyckiej, pomorskiej, przeworskiej oraz prapolskiej. Przebadano obszar o powierzchni 275 m². Odkryto 8 jam (ozn. nr 58-60), 1 palenisko (ozn. nr 23) i chałupę (ozn. nr 26). Jamy nr 58, 59, 60 datować można na okres halszacki lub wczesny okres lateński i zaliczyć do kultury łużyckiej lub pomorskiej.

Wśród obiektów z tego okresu interesująca jest jama nr 58, w której znaleziono doskonale zachowane naczynie sitowate. Pozostałe obiekty (jamy nr 53-57, palenisko nr 23, chałupa nr 26) wiążą się z osadnictwem wczesnośredniowiecznym. Jamy z tego okresu miały kształt owalny, a rozmiary ich nie przekraczały 2 m x 1,5 m. Oprócz ułamków ceramiki występowały w nich kości zwierzęce oraz nieliczne przedmioty metalowe (w jamie nr 53 i 54 noże żelazne).

Interesującym obiektem była również chałupa oznaczona nr 26. Obiekt ten odkryto na niewielkiej głębokości. Był dość mocno zniszczony przez orkę, miał bardzo nieregularny kształt. Wyróżniał się dużymi rozmiarami. Dłuższa oś zorientowana na kierunku W-E miała ok. 7 m krótsza ok. 3 m.

Wschodnia część chaty zagłębiona była w całość na ok. 20 cm zachodnia na ok. 35-40 cm.